

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Természetjog és morálfilozófia

Simon József

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

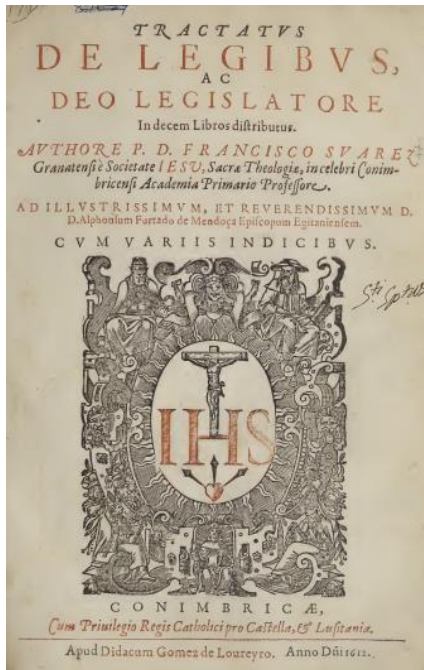
Természetjog és morálfilozófia

3.1 lecke – 20 perc

Francisco Suárez (1548-1617) – 1: a törvények típusai

Francisco Suárez portugál gondolkodó a jezsuita rend tagja volt. Filozófiája a skolasztikus és a kora újkori gondolkodás talán legfontosabb közvetítője. Munkássága különösen jelentős a metafizika, az elmefilozófia és a jogfilozófia történeti fejlődésében. Metafizikai főműve 1597-ben jelent meg Salamcában *Disputationes metaphysicae* (Metafizikai disputációk) címmel. A jogfilozófia – és különösképpen a természetjogi gondolkodás – története szempontjából kiemelkedő jelentőségű *Tractatus de legibus ac Deo legislatore* (Értekezés a törvényekről és a törvényhozó Istenről) című művét 1612-ben publikálta a portugália Coimbrában. A továbbiakban ez utóbbi alapján mutatjuk be Suárez természetjogi felfogásának néhány alapvető jellegzetességét. A fordítások az 1612-es első kiadás szövegalakja alapján készültek.

A *De legibus* első, 1612-es kiadásának címlapja

Suárez elmélete korábbi doktrínák szintézise, melyben katolikus teológiai problémák tükröződnek. Ezek között az a polémia bír kifejezett implikációkkal a természetjogi probléma területén, mely a William Ockham nevével fémjelzett **nominalista-voluntarista** és az Aquinói Szent Tamástól származó **realista-intellektualista** pozíciók ellentétében fejeződött ki.

Aquinói Tamáshoz hasonlóan Suárez is négyes megkülönböztetéssel él a törvényekkel kapcsolatban: így

- örök,
- természetes,
- isteni pozitív és
- emberi pozitív

törvényekről beszélhetünk. Aquinóival szemben azonban jóval nagyobb hangsúlyt helyez a **törvényhozó akarátára**. A törvényt voltaképpen az jellemzi, hogy kötelező érvénnyel rendelkezik az ésszel és szabad akarattal rendelkező teremtmények számára – ennek elemi feltétele a törvényhozó akarata. Az ember sajátos léhelyzete szempontjából örök törvény csak gyenge értelemben vehető törvénynek. Egyfelől az örök törvény megfelel Isten általános akaratanak vagy gondviselésének, mely a teremtményekre vonatkozik. Azonban e vonatkozás csak másodlagos jellegű, mert a teremtmények az örök törvényt csak oly hiányosan képesek felismerni, ahogy Isten lényegét általában. Az örök törvény nem ismerhető meg közvetlenül, mert a törvény ismerete és annak kötelező jellege időbeli hatásai e törvénynek: kinyilvánítása így a másik három törvényben valósul meg.

A **természetes** törvény Suáreznál is az örök törvény alkalmazása az emberi morális természetre. Ezen leszűkítés intellektualista és voluntarista jellegét a 2. leckében vesszük szemügyre.

Az **emberi** törvény egyfelől összhangban van a természetes törvénnyel, másfelől viszonylagos önállósággal rendelkezik azzal szemben. A morális teremtés természetével felruházott embereknek oly módon kell saját ügyeik intézése során megállapodniuk, hogy eközben több lehetőség közül választhatnak. **Magát a megállapodást a természetes törvény írja elő. Azonban a megállapodás különös tartalma már az egymás között egyeztető felek dolga.** Így az emberi szükségletek teszik szükségessé azt, hogy társadalmi hierarchiában éljen az ember, legalább is a család és bizonyos tágabb közösség kötelékében. Egy, a közjó realizálására szerveződő koherens társadalmi csoport megkövetel egy olyan tekintélyt vagy szuverént, aki törvényeket hozhat és helyezhet hatályba. Mindez nagy vonalakban megfelel a természetes törvénynek, azonban az olyan specifikus megállapodások, mint pl. a **tulajdonjogra** vonatkozó egyeztetés már az emberek

hozzájárulását igényli. Ebből következően a társadalom, politikai autoritás és privát tulajdon kérdéseit illetően Suáreznek **egyfajta szerződéselméleti felfogás** tulajdonítható. Azonban e társadalmi intézmények pusztán létezésüket tekintve **természetesek**: csak ama létmódjuk haladja meg a természetes törvény szféráját, mellyel különös formáikban **mesterségeseknek** – az emberi megállapodástól függőeknek – bizonyulnak.

E nézet szöges ellentéte a korai protestáns nézetek: A társadalom és politikai kormányzat célja nem az, hogy kompenzálja a bűnbe esett ember ama elveszített képességét, hogy kormányozza önmagát, hanem az emberi természet tökéletesítésének formái.

A természetes törvényt Suárez elhatárolja a *ius gentium*tól és a *ius civilétől* is – ez utóbbi a sajátosan emberi törvény. *Ius gentium* tkp. szokásjog, ahogy azt a nemzetek között találjuk. Ennélfogva pozitív törvény, de nem civil törvény amennyiben nem egy szuverén nyilvánítja ki. Suárez a *ius gentium* területén fejti ki a háborúról és békéről vallott nézeteit, melyek sokban előlegezik a nemzetközi jog modern felfogását.

Kérdések:

1. Mi a címe Suárez jogfilozófiai főművének, és mikor jelent meg?
2. Milyen törvény-típusokat különböztet meg Suárez Aquinói Szent Tamás nyomán?
3. Miben tér el az emberi és a természetes törvény Suáreznél?

Irodalom:

Tattay Szilárd: *Ész, akarat, szabadság: Természetjog és természetes jogok a későskolasztikus gondolkodásban*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2015.

Tattay Szilárd: Suárez mint a modern racionalista természetjogtanok előfutára? *Különbség* 20 (2020) / 1, 57-84.